

соціально-економічний розвиток громад української діаспори в умовах глобалізації є важливим фактором збереження національної ідентичності українців, зміцнення потенціалу й впливу громад при реалізації національних інтересів України.

Потребують утвердження авторитету та державної підтримки щодо фінансового та матеріально-технічного забезпечення діяльності громадські організації України, які спеціалізуються на співпраці з діаспорою. Зокрема, доречно зафіксувати у відповідних нормативно-правових актах повноваження Української всесвітньої координаційної ради як представника громадськості України у сфері співпраці з українською діаспорою.

Також доцільним є утворення Консультаційно-дорадчого органу представників діаспори в Україні при посольствах та консульствах (із законодавчим закріпленням його статусу) з метою забезпечення їх участі у виробленні й здійсненні державної політики України, що сприятиме підвищенню ефективності взаємодії органів державної влади України, українського суспільства, політикуму з діаспорою, координації діяльності громад української діаспори [5].

Співробітництво із зарубіжними українцями сьогодні стало важливою складовою внутрішньої і зовнішньої політики України та відповідає її національним інтересам. Пріоритет на співпрацю зі співвітчизниками повинен належати державним органам, що забезпечить цілісність, системність, спланованість та масштабність політики.

Окрім того, на наш погляд, нормативно-правова база в контексті співпраці із світовим українством потребує розширення та удосконалення. Серед невикористаних резервів можна визначити наступні: збільшення кадрового та структурного потенціалу центральних та місцевих органів виконавчої влади в цьому напрямку роботи; всебічне стимулювання активності місцевих українських громад до співпраці із закордонним українством; матеріально-технічна підтримка будь-якої співпраці із українським зарубіжжям з боку державних структур. Все це, відповідно, сприяло би процесам етнічного самовідтворення закордонного українства, підносило б та поширювало авторитет та вплив українців у державах їх проживання.

Кращого фінансування та законодавчого забезпечення вимагає програма реєстрації, тобто повернення на історичну Батьківщину. Для України через демографічну кризу ця проблема постає надзвичайно гостро, проте можливості закордонних українців для її подолання не використовуються. Відчувається брак досвідчених спеціалістів. В Україні відсутня цілеспрямована підготовка дипломатів, інших фахівців для роботи з українською діаспорою. Цікавою є ідея створення єдиного органу, який на державному рівні постійно займає б зв'язками з українцями у зарубіжжі. Подальше розроблення та ефективне втілення державної політики у визначеному напрямі можливе на основі продовження ґрунтовних досліджень становлення суспільного і культурного життя українців за кордоном, політики країн їхнього проживання, досвіду взаємодії інших держав з власними діаспорами. Таким чином, реально згуртування української діаспори довкола України найбільшою мірою залежить від самої держави.

Література.

1. Білявська О. С. Українська діаспора: перспективи співробітництва / О. С. Білявська // Сторінки історії: [збірник наукових праць]. – 2009. – Вип. 29. – К.: ІВЦ «Видавництво «Політехніка», 2009. – С. 253–262.
2. Вдовенко С. М. Організаційні та договірно-регуляторні механізми взаємовідносин української держави і закордонного українства : дис. д-ра наук з держ. управління : 25.00.02 / С. М. Вдовенко. – К., 2005. – 236 с.
3. Коломієць Т. В. Націософська інтенційність у теоретичній спадщині представників української діаспори : дис. канд. філос. наук : 09.00.03 / Т. В. Коломієць. – К., 2008. – 222 с.
4. Конституція України. – К., 1996.
5. Лагутов Ю. Е. Політико-управлінські засади взаємодії України з українською діаспорою в державах Європейської

Союзу: дис. ... канд. наук з держ. управління : 25.00.01 / Ю. Е. Лагутов. – К., 2008. – 227 с.

6. Пірен М. І. Етнополітика в Україні: соціо-психологічний аналіз / М. І. Пірен. – К.: Університет «Україна», 2007. – 408 с.

7. Попок А. А. Закордонне українство як об'єкт державної політики / А. А. Попок. – К.: Альтерпрес, 2007. – 227 с.

8. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 червня 2008 р. № 564 «Про утворення Міжвідомчої координаційної ради з питань забезпечення розвитку зв'язків із закордонними українцями»: // Офіційний вісник України. – 2008. – № 47. – С. 1527.

9. Закон України від 4 березня 2004 р. № 1582-IV «Про правовий статус закордонних українців» // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 25. – С. 343.

10. Чернова К. О. Українська діаспора як соціокультурна система / К. О. Чернова. – К.: Київ. Нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2007. – 347 с.

11. Державна Програма співпраці із закордонними українцями на період до 2010 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/publication/content/6511.htm>.

УДК 373.5

Наталія Колісніченко

РОЗВИТОК НАВИЧОК ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РІВНІ ЗАКЛАДІВ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена аналізу та визначенню шляхів розвитку навичок політичної діяльності в елітних навчальних закладах на основі зарубіжного досвіду та історичної ретроспективи. Аналізуються проблеми формування елітної освіти в Україні. Визначаються принципи та шляхи розвитку підготовки до політичної діяльності.

Ключові слова: елітна освіта, елітна підготовка, навички політичної діяльності.

Підготовка суб'єктів політичної діяльності (СПД) не може бути вирішена на базі тих управлінських механізмів, які існують в Україні на сьогоднішній день. Принципово важливо, щоб така підготовка означала не тільки формування відповідної інституційно-правової бази, не тільки поліпшення діючого корпусу СПД через систему професійного розвитку, але і передбачала, як одну з найважливіших складових, програму безперервного відновлення корпусу суб'єктів політичної діяльності, його удосконалення на тривалу перспективу.

Важливе (якщо не найважливіше) місце при формуванні суб'єктів політичної діяльності займає освітній процес, рівень якості отриманої освіти. Історичний розвиток доводить, що система розподілу праці вимагає різного рівня підготовки, відповідної кваліфікації того або іншого роду діяльності [2 с. 19].

Політична еліта багато в чому зобов'язана своєю кар'єрою саме елітній освіті. Створення атмосфери, яка сприяє появі талантів, розуміння престижності освіти, ретельний конкурсний відбір у ВНЗ, які забезпечують елітну освіту, повинні стати невід'ємною частиною державної політики.

З огляду на зв'язок теоретичних знань із практикою політичної діяльності, важливо визначити ключові моменти проблематики, пов'язаної з питанням підготовки майбутніх поколінь активних політичних діячів. З огляду на це,

© Колісніченко Н.М., 2010.

Україна, особливо в умовах постіндустріального суспільства, потребує системи елітної освіти, бажано якомога більше відкритої.

Питання підготовки в елітних закладах, особливостей функціонування престижних вишів досліджували Е. Андерсон, І. Борисенко, А. Протопопов, Н. Трифт. Включеність підсистеми елітної освіти в загальну систему вищої освіти розглядає в своїй роботі Р. Кларк [9]. Діяльність окремих елітних закладів аналізує Р. Бредлі [5]. Історію становлення та розвитку підготовки еліт для обіймання посад в системі політико-адміністративного управління досліджує М. Восленський [1].

Натомість відсутні системні дослідження елітної підготовки та елітної освіти, особливо з огляду на виклики сучасності. За наявності відносно широкої теоретичної й емпіричної бази слід зазначити відсутність досліджень, що відображають проблеми становлення елітної освіти з огляду на підготовку суб'єктів адміністративно-політичного управління. Відкритою для наукового аналізу залишається проблема формування висококонкурентної, престижної системи елітної освіти, регулювання процесу розвитку елітних ВНЗ.

Мета статті – з огляду на закордонний досвід та історичну спадщину проаналізувати шляхи формування та розвитку навичок політичної діяльності в закладах середньої та вищої освіти.

На сьогодні, за словами дослідника еліт О. Крюкова, «нова еліта», яка формує управлінську ідеологію в світі, свою систему рекрутування (через університети, елітарні навчальні заклади), є продуктом західних освітніх інститутів [3, с. 103]. Тому важливо розглянути здобутки, відтак – переваги підготовки еліти за кордоном. Така підготовка розпочинається з раннього дитинства, продовжується в закладах освіти: середньої, вищої, післядипломної.

Важливими цілями системи середньої освіти в країнах світу та Європи, які сприяють формуванню активного громадянина, прищеплюють навички політико-управлінської діяльності, є:

- розвиток в учнів самостійності й здатності до самоорганізації;
- уміння відстоювати свої права, формування високого рівня правової культури (знання основних правових норм й уміння використовувати можливості правової системи держави);
- готовність до співробітництва, розвиток здібностей до творчої діяльності;
- толерантність, терпимість до чужої думки;
- уміння вести діалог, шукати й знаходити змістовні компроміси.

У цьому зв'язку, основним результатом діяльності освітньої установи є не система знань, умінь і навичок сама по собі, а набір ключових компетентностей в інтелектуальній, цивільно-правовій, комунікативній, інформаційній й інших сферах.

Наприклад, під час вивчення курсу «Американський уряд: принципи та практика» [10] учням старших класів пропонується виконання завдань із розвитку навичок роботи в уряді США. Проаналізуємо завдання та специфічні навички, які виховуються внаслідок їхнього виконання. Наприклад, кожне із завдань групи «Розвиток урядових навичок» починається із актуалізації значення інформації в діяльності СПД:

- внаслідок переважання інформацією виникає необхідність її класифікації, що у свою чергу допомагає аналізувати її та оперувати нею в залежності від її важливості;
- більша частина інформації, яка отримується, надається прямим чином. Проте, інколи значення інформації не представлено напряму, а приховане, маєть-

ся на увазі. СПД мають визначити, що мається на увазі, зробити висновки;

- інформація надходить до нас у різних формах. Важливо вміти вилучати основну ідею з інформації та інтерпретувати її в залежності від ситуації;
- аналізуючи інформацію, людина часто здійснює узагальнення на її основі – тобто намагається сформулювати одне твердження на основі всієї наданої інформації;
- часто інформація надається у вигляді діаграм. Вміння розуміти інформацію, представлену у діаграмах, є важливою навичкою СПД;
- кількісна (числова) інформація часто представляється у вигляді таблиць. Вміння «читати» таблиці є важливим для СПД;
- політична інформація часто надається у передовій (редакторській) статті, яка, як правило, є чіткою думкою про щось. Вміння інтерпретувати повідомлення передової статті дозволяє познайомитися із інформованим рішенням з того чи іншого політичного питання;
- карти використовуються для демонстрації інформації щодо різноманітних сфер: політичної, соціальної, економічної, географічної, тощо;
- з метою аналізу поточної інформації важливо розрізняти твердження, які стосуються фактів, а які – думки автора. Факт – те, що відоме як дійсне та правильне. З іншого боку, думка є чіткою суб'єктивною оцінкою, вона може базуватися (а може й ні) на фактах. З цієї думкою можна погоджуватися чи не погоджуватися;
- інформація стосується того періоду часу, коли вона збиралася. Порівнюючи аналогічну інформацію, яка формувалася в різні часи, можна визначити перспективи подальшого розвитку. Для суб'єктів політичної діяльності здатність проектування перспектив допомагає передбачити, а, відтак, спланувати майбутнє. Навички передбачення означають застосування майбутніх передбачень до подій сьогодення;
- плануючи майбутнє, суб'єкти політичної діяльності повинні формувати гіпотези та припущення щодо можливого вирішення проблем. Гіпотеза може базуватися на фактах, які вже відомі, на даних із інших джерел;
- важливо вміти робити висновки із графіків та діаграм. При цьому спочатку аналізується надана інформація (дані, факти), потім згадуються ідеї та дані, які мають відношення до наданої інформації. В кінці формується твердження, яке пов'язує надані дані із тим, що було вже відомо до цього;
- в політико-адміністративній діяльності важливо вміти бачити, чи сприяє доступна (надана) інформація узагальненню, узагальненому твердженню. Інколи інформація може бути фактично правильною, натомість, не відповідати тому узагальненню, яке людина збирається зробити;
- прийняття рішень – важливий елемент політико-адміністративної діяльності, що передбачає аналіз двох чи більше можливостей, вибору однієї із них. Приймаючи рішення необхідно передбачити результати кожної із альтернатив та обрати найбільш бажану. Прийняття рішень важливе в діяльності президента, інших СПД. Незважаючи на те, що їм допомагають радники, вони приймають остаточне рішення;
- важливою навичкою є синтез, комбінування частин у ціле. Синтез також важливий у вивченні та розробці нових ідей;
- важливо формувати гіпотези та узагальнення із обмеженого об'єму інформації. Ця навичка важлива

в оцінюванні інформації, яка є необхідною. Важливою складовою опрацювання гіпотези щодо даних є визначення того, про що ця інформація та для кого вона буде корисною. Отже, важливо визначитися чому і для кого інформація буде важливою;

- важливою навичкою є здатність оцінювати дії та події, які впливають на політику чи є результатом дій уряду. Оцінити значущість такої дії чи події можливо за допомогою застосування стандартів з оцінювання. Важливою складовою оцінювання є здатність підтримати її чи виправдати;
- порівняння та протиставлення є двома важливими навичками, які допомагають визначитися із ситуацією чи фактами. Порівняння – коли співставляються подібні речі; протиставлення – різні.

Такий набір завдань сприяє відповідній підготовці до політичної діяльності. Вже на шкільній лаві учням старших класів прищеплюється почуття влади. Вони усвідомлюють, що навіть на формально скромних посадах, вплив на людей, участь у проявах влади над ними, і в першу чергу – почуття того, що у руках СПД доля історично важливого процесу, – є важливими для професійного політика. Саме у школі виховується повага до важливих якостей СПД, які є вирішальними для реалізації ефективної політичної діяльності.

У вітчизняній історії після Жовтневої революції 1917 року було проголошено, що у Радянському Союзі буде єдина трудова школа для всіх дітей без винятку. Намір відокремити дітей суб'єктів адміністративно-політичного управління (номенклатури) від інших дітей реалізувався в сталінські часи, в кінці 30-х років минулого століття, коли були створені спеціальні школи. Офіційно вони повинні були готувати кадри майбутніх молодих командирів Червоної (Радянської) Армії, натомість, фактично, це були привілейовані навчальні заклади, куди стали приймати переважно синів високопосадовців. Діти зазначених можновладців навчалися в так званих «сразкових школах», куди дуже важко було потрапити. Пізніше номенклатурних дітей влаштовували в спеціальних школах з викладанням іноземною мовою (англійською, французькою, німецькою). Навчання в ВНЗ теж передбачало перебування в певному «своєму» середовищі. Для цього і на сьогодні існує інститут міжнародних відносин, в якому культивується «кастовий» дух. Крім того була низка закритих навчальних закладів – Вища партійна школа при ЦК КПРС, Дипломатична академія, Академія зовнішньої торгівлі, військові академії, вищі школи КДБ та МВС. У більшість із перелічених закладів приймали партійців із вищою освітою, таких, що мали досвід роботи. Таким чином, плавно відбувався перехід дітей номенклатурних батьків до обіймання власних номенклатурних посад в тому числі і шляхом отримання елітної освіти.

За інформацією Міністерства освіти і науки, сьогодні в Україні діє близько двох сотень середніх приватних навчальних закладів, які вважаються такими, що мають статус елітних. Так, у Києві – сорок чотири приватних школи; Донецькій області – близько десяти, в Одеській області – сім, Львівській – дев'ять. Це близько 1% від загальної кількості середніх навчальних закладів в Україні. Для порівняння – в Європі ця цифра становить 10–13 відсотків. В Україні кількість приватних та спеціалізованих шкіл в областях постійно зростає. Існує ще одна тенденція – це відкриття спеціалізованих класів на базі державних закладів середньої освіти. Крім того, в Україні майже півстоліття ефективно функціонує система поглибленого вивчення дисциплін, яка реалізується у спеціалізованих школах і класах, в яких застосовується методика навчання, відмінна від тієї, що зорієнтована на масову загальноосвітню школу. В 60-80 рр. XIX століття доволі поширеною була система заочних спеціалізованих шкіл, які створювалися на базі провідних університетів і працювали за оригінальними програмами і методиками. Такі престижні напівзакриті заклади вважаються елітарними, вони існують в Україні і на сьогодні, піддаються нищівній критиці, щодо їхнього існування пропо-

нується вживати кардинальних заходів. Негативні відгуки пов'язані, перш за все із тим, що дітей до них зараховують за хабар, високе положення батьків, особистісні зв'язки; можливість абітурієнтів наймати дорогих репетиторів. Якщо за радянських часів тут навчалися діти парткратичної еліти, на сьогодні – політико-адміністративної (високопосадовців) і бізнес-еліти. Відтак, пропонується розширення елітної освіти, яка розвиває творчі здібності особи, принцип демократії, соціальної справедливості та відмови від елітарної. Пов'язується це із тим, що освіта, отримана в стінах елітного закладу, є своєрідною перепусткою у вищі ешелони влади.

Така ситуація є типовою для закордонної практики. Дослідження Д. М. Куртца та М. А. Сімона, яке проводилося з вивчення 578 президентів, віце-президентів, міністрів, членів Вищого Суду Справедливості та конгресменів США (період з 1949 по 2001 роки) довело, що наявність диплому та ступеня, отриманого в елітних закладах, є пререквізитом обіймання високої посади для політичної еліти [8, с. 480].

Національний автономний університет Мексики мав подібний вплив на підготовку політичної еліти цієї країни. Більше половини її представників за останні два покоління політиків відвідували Національний університет [7].

Британський кабінет міністрів складається переважно із випускників Оксбриджу – 40% лейбористських міністрів та 70% консервативних [6, с. 12].

Така ж ситуація щодо адміністративно-політичної еліти у Франції, де формується дійсно елітарний шар, добре структурований, спеціально підготовлений. Визначальна роль належить Національній школі управління (ENA). Існує також Вища школа права (Вища юридична школа) в Бордо з 3-х річним терміном навчання після здобуття вищої освіти. Прийом в рік – 10 чоловік, у кожного студента є особистий секретар. Таким чином готуються майбутні префекти, міністри і депутати.

Радянська система відрізнялася жорстким диктатом, уніфікацією, ідеологізацією навчального процесу. У радянський час університетська система була значним чином трансформована, академічна підготовка та проведення наукових досліджень були розмежовані шляхом формування відокремленої мережі інституцій (академічних і наукових). На сьогодні, з метою відповідності вимогам загальноєвропейського освітнього простору, вищі навчальні заклади активізують в своїх стінах навчально-наукову діяльність.

Українська система освіти, позбуваючись радянської спадщини, рухається в напрямку демократизації, диверсифікації освітніх програм та закладів, плюралізму та врахування групових та індивідуальних запитів населення. В Україні нагально відчувається потреба в висококомпетентних суб'єктах політичної діяльності, які б, крім належної середньої освіти, мали вищу освіту, отриману у престижних (елітних) вітчизняних навчальних закладах. Натомість, на сьогодні відчутний брак таких установ. Проблема українських вищих навчальних закладів (ВНЗ) – неконкурентоспроможність на світовому ринку освітніх послуг і наукових пошуків. Важко (якщо взагалі можливо) назвати загальновідомий і визнаний на світовому ринку український навчальний заклад, який би мав високий престиж у світовій спільноті та високий міжнародний рейтинг.

Важливими критеріями елітної освіти є:

- кількість лауреатів Нобелівської премії, які працюють в закладі, керівників наукових шкіл та напрямків;
- якість викладацького складу, методичне забезпечення навчального процесу, новітні методичні розробки та програми;
- бібліотечний фонд та якість обслуговування, наявність якомога більшої кількості спеціалізованих бібліотек в межах навчального закладу;
- поєднання навчання з науково-дослідною роботою, кількість грантів, національних та міжнародних премій, отриманих закладом;

- традиції закладу, кількість знаменитостей серед випускників – прем'єр-міністрів, міністрів, багатих представників бізнесу;
- попит на випускників;
- рівень «соціально-культурного» життя, знамениті спортсмени – випускники закладу.

Надання елітної освіти в ВНЗ України має забезпечуватись завдяки наступному.

1. Дотримання принципу демократичності як в суспільстві, так і в освіті. Необхідно, щоб разом з державною існувала і незалежна (альтернативна) система освіти, яка передбачає вільний вибір закладу з боку батьків і дітей, надання дотацій чи спеціальних грантів обдарованим дітям з бідних сімей з боку держави. Незважаючи на те, що, у цьому випадку, може виникнути питання доцільності диференціації освіти і елітних навчальних закладів, їх ролі в закріпленні існуючої соціальної стратифікації – елітна освіта повинна стати одним з найважливіших каналів посилення соціальної мобільності, служити соціальним ліфтом, який підіймає людей на верхівку суспільства.

2. Одним із пріоритетних напрямків становлення вітчизняної політичної еліти є її формування із талановитої шкільної (дошкільної) молоді. Розвиток здібних і обдарованих дітей шкільного (дошкільного) віку передбачає налагодження роботи за такими напрямками:

- виявлення таких дітей ще на початкових етапах перебування в освітньому середовищі;
- створення умов їх навчання і виховання, які сприяють самореалізації особистості;
- вивчення результативності діяльності навчальних закладів (шкіл і дошкільних закладів) по виявленню та роботі із такими дітьми.

Упровадження системи вивчення індивідуальних запитів, здібностей, інтересів учнів та пошуку інтелектуально здібних, обдарованих дітей-лідерів передбачає їх виявлення шляхом педагогічних спостережень, психо-діагностичних досліджень та організацію отриманої інформації у своєрідний банк даних.

3. Організація навчального процесу на високому професійному рівні із залученням інновацій та інтерактивного процесу викладання, проведення власними силами викладачів і науковців фундаментальних наукових досліджень і прикладних розробок з орієнтацією на пріоритетні для держави напрями науки і техніки, високі технології та інноваційний розвиток економіки.

4. Тісна інтеграція академічної підготовки та наукових досліджень.

5. Високий рівень інформаційної відкритості та інтеграції до загальноєвропейського (світового) освітнього та наукового простору, гнучкість стосовно новітньої методології навчання та нових напрямів наукових досліджень.

6. Формування навколо ВНЗ особливого, інтелектуально наповненого, інноваційного середовища.

7. На сьогоднішній важливим механізмом формування еліти може стати використання соціальних зв'язків [4]. Наприклад, окремі навчальні заклади, які виконують (чи декларують, що виконують) функції підготовки еліти, можуть це робити через створення елітної мережі: «середня школа – ліцей, коледж (як правило, при університетах) – власне вищий навчальний заклад». Така поступальність підготовки в форматі мереж може виконувати роль специфічного соціального інституту інтеграції та стабілізації сучасних елітних груп.

8. Особливої уваги заслуговує питання елітаризації педагогічної спільноти, яка реалізує завдання формування політичної еліти. Оскільки лідера може сформувати лише лідер, відтак, еліту – лише представник істинної еліти, виникає питання формування педагогічної еліти.

9. З метою формування політичних навичок в національній системі вищої освіти необхідно передбачити і ввести у практику ВНЗ різні форми участі студентів у реальному дер-

жавному політичному управлінні. При цьому підготовка здійснюється не тільки в аудиторіях, але й у спілкуванні студентів між собою, при вирішенні будь-яких конкретних, на початку нескладних, політико-управлінських завдань. Органи влади могли б залучати студентські групи для участі в аналітичній роботі при підготовці проектів нормотворчих актів, вирішенні концептуальних завдань. Такі групи могли б пропонувати свої послуги для вирішення політико-управлінських питань. Наприклад, така група, при відповідній підготовці, може розробити систему роботи «одного вікна» або зробити сайт для муніципалітету, або вирішити якісь інші, не дуже складні, типові завдання, які ще не реалізовані в даному органі влади (центрального або муніципального рівня). Зміст цього полягає в тому, що студенти об'єднуються у команди, у них з'являються політико-управлінські навички в вирішенні реального управлінського завдання.

Таким чином, беручи до уваги вітчизняну практику, зазначимо, що статус елітного навчального закладу, подібного до забезпечити елітну освіту, вимагає:

- вагомому внеску у розвиток національної системи освіти;
- надання освітніх послуг, що відповідають світовому рівню по реалізації бакалаврських, магістерських і докторських програм, що забезпечують міжнародне визнання дипломів;
- високий рівень наукових досліджень, що забезпечують престиж і конкурентноспроможність науки й освіти;
- всебічний розвиток інноваційної діяльності;
- особливого значення набуває виявлення та розвиток обдарованих дітей (юнаків та дівчат), відтак, розкриття сутнісних і структурних характеристик обдарованості.

Подальші дослідження варто реалізувати в напрямку виявлення потенціалу лідера – майбутнього управлінця з політики.

Література.

1. Восленский М. Номенклатура. Господствующий класс Советского Союза. – Москва: МП «Октябрь» «Советская Россия», 1991. – 624 с.
2. Карабущенко П.Л. Политическое образование для становления элит // Полис. – 2006. – № 4.
3. Крюков О. Політико-управлінська еліта України як чинник державотворення: Монографія. – К.: НАДУ, 2006. – 249 с.
4. Мохов В. П. Элитизм и история: Проблемы изучения советских региональных элит. – / В. П. Мохов ; Перм. гос. техн. ун-т. - Пермь: Перм. гос. техн. ун-т, 2000. – 204 с.
5. Bradley R. Harvard Rules. The Struggle for the Soul of the World's Most Powerful University. – New York: Harper Collins Publishers, 2005. – 376 p.
6. Burch M., Moran M. The changing British political elite, 1945–1983: MPs and cabinet ministers // Parliamentary Affairs. – 1985. - № 38. – с. 1–15.
7. Camp R. A. Political recruitment across two centuries: Mexico 1884–1995. - Austin, TX: University of Texas Press, 1995. – 289 p.
8. Kurtz D. M., Simon M. A. The education of the American political elite: 1949–2001 // The Social Science Journal. – № 44. – 2007. – С. 480–494.
9. Perspectives on Higher Education. Eight Disciplinary and Comparative Views. – Edited by Burton R. Clark. – Berkley, Los Angeles, London: University of California Press, 1984. – 281 p.
10. Turner M., Switzer K., Redden Ch. American Government. Principles and Practices. – Toronto, London, Sidney: Charles E. Merrill Publishing Co., 1983. – 758 p.